

**Структура на земеделските стопанства в България през 2005 година
(предварителни резултати)**

Броят на земеделските стопанства през 2005 година намалява с 1/5, в сравнение с 2003 година, но средният размер на използваната им земеделска площ нараства с 18%

Макар и предварителни, резултатите от проведеното през 2005 година изследване на структурата на земеделските стопанства в страната показват, че броят на земеделски стопанства през 2005 година намалява с 20% в сравнение с 2003 година. През стопанската 2004/2005 година около 534.6 хил. са земеделските структури в страната, които отговарят на дефиницията за земеделско стопанство (вж. стр.4), докато през 2003 година техният брой е 665.5 хил.

През последните две години около 57 хил. земеделски стопанства са прекратили своята дейност, 64 хил. са преминали под праговете за земеделско стопанство, а около 10 хил. са т.нар. "вакантни" стопанства, които през наблюдаваната стопанска година не са развивали земеделска дейност, но са заявили, че ще я подновят през следващата стопанска година.

Броят на земеделските стопанства, които разполагат с използвана земеделска площ (ИЗП) през 2005 година, е приблизително 520.5 хил., като средната ИЗП на стопанство е 52 дка или с 8 дка повече, отколкото през 2003 година. Независимо от нарастването на средния размер на стопанисваната земя, през 2005 година общата ИЗП на стопанствата намалява с 6% - през 2003 година те са обработвали 29 044 800 дка ИЗП, докато през 2005 година тя е 27 284 800 дка. Това намаление е провокирано до голяма степен от сериозните структурни промени, които претърпяват земеделските кооперации през последните години. През 2003 година те обработва 40% от ИЗП на стопанствата в страната, докато през 2005 година този дял е 33%. Броят им през 2005 година е с 23% по-малко, а стопанисваната от тях ИЗП намалява с 24%. И въпреки че през 2005 година при стопанствата от останалите юридически статут се наблюдава увеличение в общия размер на използваната им земеделска площ, това увеличение не компенсира големия спад в броя и размера на ИЗП на кооперациите.

Намалението в общата ИЗП на стопанствата през 2005 година се дължи в малка степен и на обстоятелството, че част от преброените през 2003 година земеделски стопанства са преминали под прага, като в тях се стопанисва около 55 100 дка ИЗП.

Таблица 1 Брой на земеделските стопанства в България през 2003 г. и 2005 г.

Райони за планиране (NUTS2)	Брой стопанства		Изменение 2005 г. спрямо 2003 г. (%)
	2003 г.	2005 г.	
България	665 500	534 600	-20%
Северозападен	66 600	56 100	-16%
Северен централен	100 800	78 500	-22%
Североизточен	119 600	99 100	-17%
Югоизточен	73 900	58 100	-21%
Южен централен	191 700	157 400	-18%
Югозападен	112 900	85 500	-24%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г." и Преброяване на земеделските стопанства през 2003 г.

Таблица 2 Изменение на броя, ИЗП и средния размер на земеделските стопанства за периода 2003 - 2005 г. по юридически статут

Юридически статут	Брой стопанства с ИЗП (%)	ИЗП (%)	Средна ИЗП (%)
Общо:	-21%	-6%	18%
Физически лица	-21%	4%	31%
ЕТ	-25%	4%	39%
Кооперации	-23%	-24%	-2%
Търговски дружества	-2%	11%	13%
Сдружения и други	-35%	3%	57%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г." и Преброяване на земеделските стопанства през 2003 г.

Съдържание:	Растениевъдство	(стр. 2)	Работна сила	(стр. 3)
	Животновъдство	(стр. 3)	Методология	(стр. 4)

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Таблица 3 Разпределение на броя на земеделските стопанства и тяхната ИЗП според размера на ИЗП

Класове ИЗП (дка)	ИЗП (%)		Брой стопанства (%)	
	2003 г.	2005 г.	2003 г.	2005 г.
0	0.0	0.0	1.6	2.6
<5	2.6	2.1	49.9	48.6
5 - 9	4.0	2.9	25.5	22.1
10 - 19	4.1	3.8	13.5	14.6
20 - 49	4.2	4.3	6.3	7.6
50 - 999	9.4	11.5	2.6	3.7
1000 - 3999	14.8	15.3	0.3	0.4
4000 - 9999	27.0	25.4	0.2	0.2
>=10000	33.8	34.7	0.1	0.1
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г." и Преброяване на земеделските стопанства през 2003 г.

И през 2005 година зърнените култури заемат най-голям дял от ИЗП

През стопанската 2004/2005 година зърнените култури заемат 61% от ИЗП и този дял е с 5% по-голям в сравнение с 2003 година (вж. Фигура 1). Делът на останалите култури не се променя спрямо 2003 година, с изключение на маслодайните култури и угарите, делът на които намалява през 2005 година съответно с 2% и 3%.

Средните площи по основни групи култури нарастват през 2005 година спрямо 2003 година

Броят на стопанствата, отглеждащи зърнени култури през 2005 година, намалява с ¼ в сравнение с 2003 година, но средната им площ се увеличава с 37% (вж. Таблица 4). През 2005 година се наблюдава увеличение с 38% на средната площ на зеленчуците и с 22% при трайните насаждения, но като цяло площите, заети с тези култури в страната, намаляват съответно с 15% и 20% спрямо 2003 година.

Таблица 4 Изменение на площите по основни групи култури, на броя на стопанствата, които ги отглеждат, и на средната им площ за периода 2003 - 2005 г.

Показатели	Площи	Брой стопанства	Средна площ
Зърнени култури	2%	-25%	37%
Маслодайни	-10%	-11%	1%
Други технически	-23%	-12%	-12%
Фуражни култури	-22%	-37%	23%
Зеленчуци	-15%	-39%	38%
Постоянни ливади	0%	-30%	43%
Трайни насаждения	-20%	-35%	22%
Други култури	-10%	-27%	22%
Угар	-60%	-15%	-53%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 година" и Преброяване на земеделските стопанства през 2003 г.

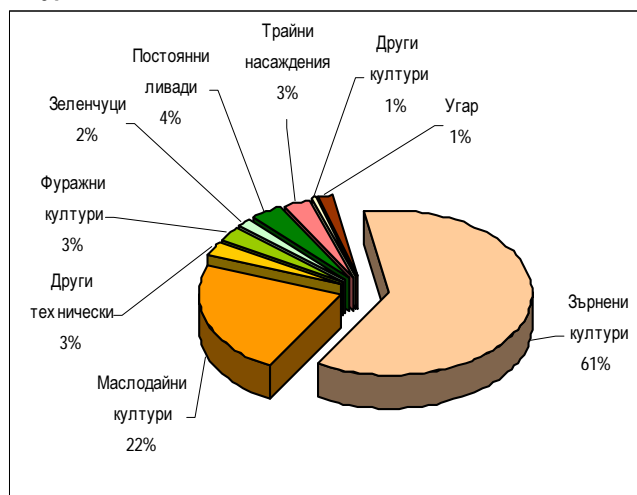
Делът на земеделските стопанства, които обработват над 20 дка ИЗП нараства

През 2005 година делът на земеделските стопанства, които обработват над 20 дка ИЗП нараства с 3% спрямо 2003 година. С 2% нараства и делът на ИЗП, която се стопанисва в тези структури – през 2003 година те стопанисват 89% от общата ИЗП, докато през 2005 година този дял е 91%. През разглеждания двугодишен период нараства и делът на стопанствата без ИЗП – през 2003 година те заемат 1,6% от броя на стопанствата в страната, а през 2005 година този дял е 2,6%.

Промените в броя и структурата на земеделските стопанства по всяка вероятност ще се задълбочат през следващите години, като тенденцията на намаляване на стопанствата с ИЗП до 10 дка ще продължи, особено след присъединяване на страната към ЕС и въвеждане на схемата за подпомагане на земеделските стопанства на единица площ.

27 284 800 дка ИЗПОЛЗВАНА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ

Фигура 1



Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г."

НАКРАТКО...

- И през стопанската 2004/2005 година се запазва практиката големите земеделски структури (кооперации и арендатори) да раздават за доотглеждане на физически лица площи с "лично ползване". Около 569 хил. дка са раздадени по този начин през 2005 година, като 43% от тях са заети с царевица.
- 76% от ИЗП на стопанствата се стопанисва под наем, аренда или под друга форма на наемане, а 24% е собствена. През 2003 година делът на собствената ИЗП е 21%.
- Около 108 хил. дка са площите на младите, невстъпили в плододаване трайни насаждения през стопанската 2004/2005 година. През 2003 година тези площи са малко под 55 хил. дка.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Броят на животновъдните стопанства намалява с 20% през 2005 година спрямо 2003 година

През стопанската 2004/2005 година около 481 хил. земеделски стопанства отглеждат селскостопански животни. За сравнение, през 2003 година техният брой е 601 хил.

Независимо от този спад в броя на животновъдните стопанства, наблюдава се тенденция на увеличаване на средния брой животни в стопанство, като най-голямо е увеличението при

биволиците, свинете-майки и женските свине за разплод. Като цяло обаче, налице е спад в броя на селскостопанските животни в страната при почти всички видове животни, като най-голямо е намалението при козите и свинете – през 2005 година техният брой е намалял съответно с 42% и 27% спрямо 2003 година.

Таблица 5 Брой на селскостопанските животни в България през стопанската 2004/2005 година и изменението им спрямо 2003 година

Видове и категории животни	Животни		Стопанства		Среден брой животни	
	2005 г. (хил. броя)	Изменение през 2005 г. спрямо 2003 г. (%)	2005 г. (хил. броя)	Изменение през 2005 г. спрямо 2003 г. (%)	2005 г. (брой)	Изменение през 2005 г. спрямо 2003 г. (%)
Говеда - общо	601	-12.0%	167	-21.1%	3.6	11.6%
Млечни крави	353	-4.8%	152	-21.7%	2.3	21.6%
Други крави	11	69.6%	3	54.3%	4.1	9.9%
Биволи-общо	8	-6.3%	2	-22.6%	4.4	21.0%
Биволици	4	-7.4%	1	-36.8%	3.3	46.5%
Овце - общо	1 449	-11.4%	176	-25.9%	8.2	19.6%
Овце-майки и женски за разплод	1 308	-14.5%	172	-26.6%	7.6	16.6%
Кози - общо	500	-41.6%	163	-39.4%	3.1	-3.7%
Кози-майки и женски за разплод	448	-42.2%	159	-40.2%	2.8	-3.4%
Свине - общо	932	-27.1%	191	-31.6%	4.9	6.5%
Свине-майки и женски за разплод	109	-47.5%	20	-62.5%	5.3	39.9%
Птици - общо	19 783	-9.2%	381	-23.0%	52.0	17.8%
Кокошки-носачки и ярки	9 502	5.8%	369	-22.5%	25.7	36.5%
Еднокопитни	167	-38.0%	150	-40.9%	1.1	4.8%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г."

РАБОТНА СИЛА

Около 1 милион души са постоянно заетите работници в земеделието през 2005 година

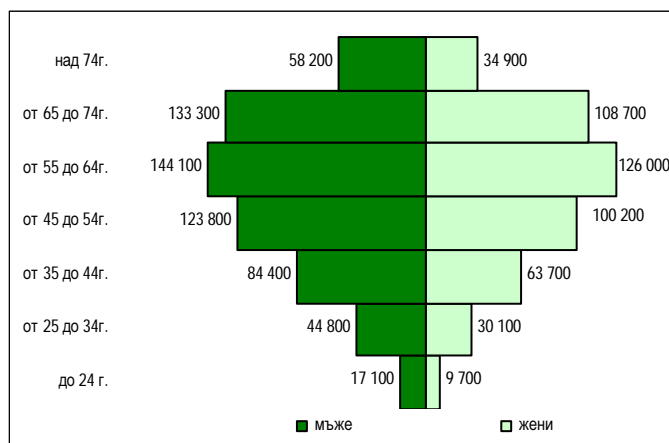
Работната ръка в земеделието следва низходящата тенденция на броя на стопанствата – през 2005 г. лицата, за които земеделието е източник на доход, са с около 20% по-малко отколкото през 2003 г. Намаление се наблюдава във всички възрастови групи, но най-силно е изразено в групата над 65 г. (с около 80 хил. в сравнение с 2003 г.) и в тази до 35 г. (55 хил. по-малко).

Обемът на вложения труд от постоянно заетите работници в земеделските стопанства е с около 22% по-малко в сравнение с 2003 г. и достига 596,7 хил. годишни работни единици (ГРЕ). Трудът на сезонните работници възлиза на 6,5 млн. човекодни или 28 хил. ГРЕ.

Средната възраст на управителите е 59,5 г., като 2/3 от тях са на възраст над 55 г., а едва 14,5% са под 45 г. Земеделците са допълнителен източник на доход за около 354,1 хил. души, които работят и в други отрасли на икономиката и отделят по-малка част от работното си време за работа в земеделското си стопанство.

Разпределение на лицата, влагащи труд в земеделието, по възрастови групи и пол

Фигура 2



Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г."

Таблица 6 Разпределение на лицата, влагащи труд в земеделието през 2005 г., по възрастови групи (лица - хил. бр.)

Възрастови групи	Общ брой лица, влагащи труд в стопанствата	Семейни работници и стопанин, който работи в стопанството			Несемейни работници		
		Общо	от които:		Общо	от които:	
			на пълен работен ден	на непълен работен ден		на пълен работен ден	на непълен работен ден
ОБЩО	1 075.9	1 018.4	209.0	809.4	57.5	45.0	12.5
до 35 години	101.5	91.5	12.3	79.2	10.0	7.7	2.3
от 35 до 44 години	147.6	132.1	20.1	112.0	15.5	12.0	3.5
от 45 до 54 години	223.7	204.4	32.7	171.7	19.3	15.3	4.0
от 55 до 64 години	269.6	258.4	61.0	197.4	11.2	8.8	2.4
на 65 и повече години	333.5	332.0	82.9	249.1	1.5	1.2	0.3

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика", анкета "Структура на земеделските стопанства в България през стопанската 2004/2005 г."

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2005: МЕТОДОЛОГИЯ

Ниво NUTS 2 на Европейската номенклатура на териториалните единици разделя страната на 6 района за планиране:

- **Северозападен район** (включва областите Видин, Враца и Монтана);
- **Северен централен район** (включва областите Велико Търново, Габрово, Ловеч, Плевен и Русе);
- **Североизточен район** (включва областите Варна, Добрич, Разград, Силистра, Търговище и Шумен);
- **Югоизточен район** (включва областите Бургас, Сливен и Ямбол);
- **Южен централен район** (включва областите Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Стара Загора и Хасково);
- **Югозападен район** (включва областите Благоевград, Кюстендил, Перник, София – столица и София)

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство

Дефиницията за земеделско стопанство е определена в Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година (ДВ, бр. 17 от 21.02.2003 година). Съгласно тази дефиниция земеделско стопанство е самостоятелна икономическа единица, която произвежда земеделски продукти, има независимо управление и отговаря на поне един от следните критерии:

- стопанисва 5 дка ИЗП или 3 дка обработваема земя;
- отглежда 2 дка естествени ливади или 1 дка специализирани култури (зеленчуци, ягоди, овощни насаждения, лозя, разсадници, тютюн, хмел, семена и посадъчен материал, цветя, етерично-маслени и лекарствени култури и др.);
- отглежда 1 крава или 1 биволица, или 1 репродуктивно мъжко животно (бик, жребец, нерез), или 1 свиня майка, или 5 овце майки, или 2 кози майки, или 50 кокошки носачки, или 100 пилета за угодяване, или 10 зайкини, или 10 пчелни семейства, или 1 000 пълнолетни или други специални видове животни (буби, щрауси, ангорски кози, ангорски зайци).

Използвана земеделска площ (ИЗП) е площта, използвана от стопанството, независимо от нейната собственост – собствена или под наем, аренда или други форми. В ИЗП се включват обработваемата земя (вкл. площите с угари (площи, които са оставени да почиват в годината на наблюдението), оранжерийни цветя и зеленчуци, ягоди, хмел, изкуствени ливади, лавандула и маслодайна роза), трайните насаждения, семейните градини и пасищата, които се използват само от наблюдаваното стопанство.

В обхванатата по време на анкетата ИЗП не са включени:

- угарите, които не се обработват повече от една година;
- високопланинските пасища;
- мерите;
- площите на "личното ползване" в дребните земеделски единици;
- други постоянно затревени площи, използвани колективно от много на брой стопанства и за които няма сключени индивидуални договори за ползване;
- площите в дребните земеделски единици, които не отговарят на дефиницията за земеделско стопанство от Закона.

Период на наблюдение е стопанската 2004/2005 година: от 1-ви октомври 2004 г. до 30-ти септември 2005 г. Броят на животните се отчита към деня на провеждане на анкетата.

Годишна работна единица (ГРЕ) е показател, който не бива да се отъждествява с броя на заетите в земеделието. Според определението, дадено от Европейския съюз, 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България е прието, че 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни. В случай, че лицето е работило 1 856 човекочаса или повече, неговият труд е равен на 1 ГРЕ. Ако лицето е работило по-малко от 1 856 човекочаса, неговият труд се изчислява като дял от 1 ГРЕ. Отработените човекодни от сезонните работници се разделят на 232, за да се превърне трудът им в ГРЕ.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Наблюдението на структурата на земеделските стопанства през стопанската 2004/2005 година се осъществи в края на 2005 година въз основа на извадка от 40 000 земеделски стопанства от цялата страна. Извадката е съставена на базата на информацията, получена от Преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година. Събирането на информацията се осъществи чрез анкети, които посетиха стопанствата от извадката и интервюираха техните стопани и управители.

Въпросникът за изследване на структурата на земеделските стопанства в България през 2005 година е изготвен въз основа на Регламент 571/88ЕИО на Съвета и последвалите го изменения. Въпросите, включени в него се базират на списъка с характеристиките, които страните членки на ЕС трябва да наблюдават при провеждане на "структурните си анкети" през 2005 и 2007 година - Регламент 2139/2004 на Комисията.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическата тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически.

За да получите повече статистическа информация за българското земеделие:

<http://www.mzgar.government.bg/StatPazari/Agrostatistika/agrostatistika.htm>

Редакционно публикацията е приключена на 17.04.2005 г.
Отговорник на публикацията: Севгинар Мустафа
Редакция: МЗГ, дирекция "Агροстатистика",

Композиция и печат : МЗГ, дирекция "Агροстатистика" За контакти: МЗГ, дирекция "Агροстатистика"
Тел./факс: 980 82 94; E-mail : agrostat@mzgar.government.bg